

Ko darīt prezidenta prombūtnē

Rosina likumā **reglamentēt spīkera pilnvaras**, aizvietojojot valsts augstāko amatpersonu

Ināra Egle

LĪDZ pērnā gada sākumā, kad Saeimas priekšsēdētāji Inārai Mūrniecei (NA) uz ilgāku laiku nācās aizvietot Valsts prezidentu Raimonu Vējoni viņa slimības laikā, Satversmes 52. panta piemērošanai liela uzmanība nebija pievērsta. Pats nosaka, ka «Saeimas priekšsēdētājs izpilda Valsts prezidenta vietu, ja viņš atrodas ārpus valsts robežas vai citādi aizkavēts izpildīt savu amatu». Šonedēļ šai pamatlukuma normai bija veltīta Saeimas Juridiskās komisijas izveidotās darba grupas sēde, kurā I. Mūrniece aicināja tomēr atrast iespēju likumā detalizētāk noteikt prezidenta aizvietošanas kārtību dažādās situācijās.

Savas korekcijas panta piemērošanā ienesušas arī modernās tehnoloģijas, kas ļauj prezidenta pienākumus veikt, atrodoties ārpus valsts. To Saeimā rīkotajā diskusijā uzsvēra Vaira Viķe-Freiberga, kura Valsts prezidenta pienākumus pildīja no 1999. gada līdz 2007. gadam. Pēc tam šo amatu pārņēma Valdis Zatlers, kurš arī piedalījās šajā sēdē. Uz to bija uzaiicināti arī bijušie Saeimas priekšsēdētāji.

«Modernā pasaulē prezidents arī ārpus valsts var pildīt savus pienākumus, taču valstij vajag scenāriju, kas notiek, ja prezidents saslimst,» sacīja V. Viķe-Freiberga.

V. Zatlers atgādināja, ka viņam bija nācies pārtraukt savu komandējumu un atgriezties valstī arī politiskās nestabilitātes dēļ. Gan V. Viķe-Freiberga, gan V. Zatlers savas darbības laikā ir nosūtījuši Saeimai otrreizējai caurlūkošanai likumus, arī atrodoties ārzemēs.

Bijusī Saeimas spīkere Ilga Kreituse atgādināja, ka 1995. gadā viņai prezidents Guntis Ulmanis bija nodevis savas funkcijas, bet tajā pašā laikā, atrodoties ārpus valsts, tās izmantojis, uzticot valdības

▲ SAEIMAS JURIDISKĀS KOMISIJAS izveidotajā darba grupā, kuras uzdevums ir izvērtēt Valsts prezidenta pilnvaru paplašināšanu un ieviešanas kārtību, ar savas prezidentūras laikā gūto pieredzi bieži dalās arī Vaira Viķe-Freiberga (vidū) un Valdis Zatlers. Pavasarī darba grupa ziņos par sēdēs secināto.

FOTO - SAEIMAS ADMINISTRĀCIJA

Pirms gada augstākās amatpersonas saskārās ar jaunu situāciju, jo prezidents vairākus mēnešus slimoja

veidošanu Andrim Šķeļem.

Juristu domas dalās

Pēc neatkarības atjaunošanas bijušas dažādas situācijas, informēja Juridiskās komisijas priekšsēdētāja biedre Inese Lībiņa-Egnere (*Vienotība*), kura piedalījies Satversmes komentāru sagatavošanā. Viņa atzina, ka šis pants Satversmē ir ļoti lakonisks un tajā nav regulētas, cik ilgi Saeimas priekšsēdētājs var aizvietot prezidentu, ne – cik plašas pilnvaras viņa prombūtnē var izmantot. Igaunijā ir noteikts prezidenta aizvietošanas termiņš

trīs mēneši, pēc tam jāizsludina jaunas vēlēšanas.

Latvijā parasti Saeimas spīkeriem nācies palikt prezidenta vietā viņu ārvalstu komandējumu vai atvaļinājumu laikā, taču pirms gada augstākās amatpersonas saskārās ar jaunu situāciju, jo prezidents vairākus mēnešus slimoja. Kad I. Mūrniece toreiz lūdza juristus skaidrot, kādas prezidenta funkcijas viņa varētu pildīt, uzrunāto ekspertu viedokļi bijuši dažādi. Vieni teikuši, ka Saeimas priekšsēdētājs var veikt visus prezidenta pienākumus, bet citi pieļāvuši daļēju

funkciju pārņemšanu.

Vairāki diskusijas dalībnieki piekrita, ka, ja ne Satversmē, tad likumā ir jāparedz aizvietošanas kārtība. Tiesa, vairāki eksperti uzsvēra, ka prezidenta pilnvaru apjoms ir paredzēts Satversmē. Citu valstu pieredze liecinot, ka spīkers piemēram, nevar prezidenta vietā atlaist parlamentu vai prasīt referendumu sarīkošanu, minēja I. Lībiņa-Egnere. Arī Latvijā premjeru var nominēt tikai prezidents, uzsvēra Solvita Āboltiņa (*Vienotība*), kura bija Saeimas priekšsēdētāja arī laikā, kad parlaments bija atlaists,

un tad Saeimas sēdes sasauca prezidents. Gundars Daudze (ZZS) kā bijušais Saeimas spīkers uzsvēra, ka neviens viņa amata brālis gan nekad neesot jaunprātīgi izmantojis prezidenta pilnvaras «un darīja tikai to, ko nevar nedarīt».

Īsa aizvietotāju ķēde

I. Lībiņa-Egnere atgādināja – ir bijušas situācijas, ka ārpus valsts ir ne tikai prezidents, bet arī parlamenta spīkers. Tad augstāko amatpersonu aizvieto Saeimas priekšsēdētāja biedrs. Ir bijuši divi gadījumi, kad viņi izsludinājuši arī likumus. Tā Gunta Ulma-

ņa prezidentūras laikā rīkojies priekšsēdētāja biedrs Andris Ameriks, savukārt priekšsēdētāja biedrs Gundars Bojārs – laikā, kad prezidente bija V. Viķe-Freiberga. Konstitucionālo tiesību eksperts Edgars Pastars uzskata, ka «šai ķēdei noteikti ir jābūt garākam par divām amatpersonām». G. Daudze ierosināja paredzēt, ka Saeimas prezidijā ir nevis divi priekšsēdētāja biedri, bet gan četri, atsakoties no sekretāra un viņa biedra. Viņš arī mudinātu izvērtēt to, ka krīzes situācijās amatpersonām ir nepieciešams operatīvi sazināties – tas var neizdoties, ja prezidents ir lidmašīnā un atrodas gaisā septiņas stundas.

Savukārt uz sēdi uzaicinātie bijušie Saeimas priekšsēdētāji Indulis Emsis, Jānis Straume un Alfrēds Čepānis uzskatīja, ka Satversmes 52. pants nav jāmaina. Visos gadījumos starp augstākajām amatpersonām notiek sadarbība un saziņa, sacīja I. Emsis. Ja prezidenta pilnvaru apjoms netiek palielināts un līdzsvars starp varām nemainās, normas pārskatīšanu neatbalstītu arī J. Straume. Taču I. Kreituse iebilda pret pieeju, ka Saeimas priekšsēdētājs ar prezidentu vienojas, ko kurš dara. Viņa uzskata, ka tam ir jābūt reglamentētam. I. Kreituse minēja vēl vairākas lietas. Piemēram, to, ka Latvijā prezidents oficiāli nepārstāv nevienu partiju, taču ir ievēlēts no partijas. Jāatgādinā, ka R. Vējonis ir apturējis darbību Latvijas Zaļajā partijā, bet viņa bijušie partijas biedri ir pārliecināti, ka pēc prezidentūras viņš tajā atgriezīsies. I. Kreituse arī informēja, ka Latvijas brīvvalstī Saeimas priekšsēdētājs bija no partijas, kura vēlēšanās uzvarēja. Jāatgādinā, ka pēdējās Saeimas vēlēšanās vislielāko atbalstu saņēma *Saskaņa*, no kuras prezidijā ir sekretārs Andrejs Klementjevs, kurš iepriekšējā Saeimā bija priekšsēdētāja biedrs un arī teorētiski var aizvietot prezidentu. ●